

ZALUTALI PRIJEVOD

Patkice, patkice, prevezi nas na drugu obalu, ali pazi da se ne utopimo!

SLAVICA VRKIĆ ŽURA
Put Petrića 28a
HR-23000 Zadar

UDK 808.1+82-32
Stručni članak
Professional paper
Primljeno/Received: 9.02.2018.
Prihvaćeno/Accepted: 23.02.2018.

U ovom članku analizira se prijevod jedne od najpopularnijih bajki koje su sakupila, obradila i objavila braća Grimm. Ovaj odgovorni, osjetljivi i zahtjevni zadatak povjeren je neodgovornoj osobi koja, ne samo što ne poznaje dobro jezik s kojega prevodi i ne poštuje pisca i njegovu intenciju, nego pokazuje nesigurnost i u svom materinjem jeziku. Stoga ovaj prijevod i nije prijevod. Čitatelj se osjeća poput princa iz bajke od kojega skrivaju djevojku u koju se zaljubio i kojemu njezina maćeha podmeće svoje ružne kćeri. On je prevaren jer mu je uskraćen jedinstveni doživljaj kojemu se radovao i kojega je priželjkivao. Tome je doprinijelo mnoštvo podivljalih ilustracija, korov koji je zatravio ogromni prostor i ugušio ionako beživotni tekst bajke koja je samo blijeda sjenka originala.

Ključne riječi: izgubljeni prijevod, neodgovorni prevoditelj, prevareni čitatelj

Prijevoz putnika s jednog mjesta na drugo mora biti siguran i udoban, a prijevod s jednog jezika na drugi kvalitetan i ugodan. A kad nas žedne prevedu preko vode pobijesnimo. Pitamo se kako smo to uopće dopustili.

Petnaest bajki braće Grimm našlo se u hrvatskom prijevodu u nezgrapnoj knjizi debelih korica koja broji preko 250 stranica, a izdala ju je 2006. godine Školska knjiga kao sastavni dio Biblioteke Moja knjiga-metodički obrađena lektira-svezak 68.

Ovo glomazno izdanje pretrpano je ilustracijama koje uzurpiraju dragocijeni prostor, namijenjen prvenstveno predmetu koji se predstavlja i obrađuje, a to su bajke koje su sakupila, oblikovala i objavila braća Grimm. Dobro zamo tko su oni i koliko su važnosti pridavali jeziku. Nisu to bili obični sakupljači narodnog blaga već vrsni filolozi svjetskoga glasa koji su znali cijenili tuđa dostignuća. Nije slučajno što su njihove radne sobe,

u kojima su provodili po cijeli dan, krasile biste Johanna Wolfganga Goethea, njihovog velikog uzora.

I da se vratimo predmetu o kojem će ovdje biti riječi. Na svakoj se stranici uz rub ostavlja previše praznog prostora kako bi se mogle protumačiti tobože nepoznate riječi koje su u prijevodu upotrebljene. Te se riječi još jednom, i to abecednim redom, navode na kraju knjige. Nerijetko se i pri dnu stranice ostavlja dragocijeni prostor za nekakvu razvučenu, ekscentričnu i raspojasanu ilustraciju. I kao da nije dosta crteža koji prate tekst bajke, nego su njima ispunjeni i razmaci između dviju bajki!

Naslovna strana knjige tmurna je i nevesela, umjesto da je živahna i vedrih boja. No, ovdje nisu predmet razmatranja oprema ni metodička obrada, pa ipak se mora konstatirati da je u knjigu „utrpano“ sve što je nacrtano, umjesto da se napravio izbor. Ne treba zaboraviti da svaka nova slika gura drugu u pozadinu. Ponekada je mala, naoko beznačajna i jednostavna sličica rječitija od stotine blještavih, razigranih, kričavih i nasrtljivih sličurina. Tekst dolazi u drugi plan, blijedi i rasplinjuje se. I još kada je prijevod loš, netočan, načinjen brzopleto, nemarno i neznačajki, onda je stvar promašena. Za takve projekte bi trebalo raspisivati natječaj i imenovati povjerenstvo iskusnih i priznatih stručnjaka koji bi ocijenili kvalitetu oglednih prijevoda prijavljenih kandidata i donijeli konačno odluku o tome tko će knjigu prevesti. O dizajnu i ilustracijama trebalo bi također povesti više računa. I prevoditelj, ako je savjestan i dorastao zadatku, može i treba iznijeti svoje mišljenje i eventualne prijedloge u smjeru optimalnog rješenja cjelokupnog oblikovanja izdanja na kojem radi. Timski rad je za neke od nas još uvijek „glazba budućnosti“, kako bi kazali Nijemci.

U ovom članku analizira se prijevod samo jedne bajke, one koja stoji na početku i za koju znaju, da se izrazimo slikovito, i ptičice na grani. Zar autorica pogovora ove knjige koji je, uostalom, napisan stručno i na visini zadatka, ne ističe da su Grimmove bajke u svijetu najčitnije nakon Biblije?! Ako je to točno, a vjerojatno jest, tada se izdavačka kuća kojoj vjerujemo i čije udžbenike koristimo u nastavi mora zamisliti i nešto promijeniti. Zaista je neodgovorno što ovaj prijevod nije lektoriran.

Krenimo s primjerima koji vrve propustima. Mjesta koja su nestručno prevedena bit će predstavljena najprije u originalu, a zatim i u prijevodu na hrvatski. Potom slijedi komentar i prijedlog autorice ovog članka koji je prije svega dobronamjeran i, nadamo se, poticajan.

Već iz prve rečenice originalnog teksta bajke „Hänsel und Gretel“¹ čitatelj saznaje da Ivica i Marica žive s ocem i maćehom.² No to u prijevodu na hrvatski jezik nije uzeto u obzir kao što se može vidjeti iz priloženoga:

Vor einem großen Walde wohnte ein armer Holzhacker mit seiner Frau und seinen zwei Kindern.

Živio jednom pokraj velike šume siromašan drvosječa sa ženom i dvoje djece.

Propusti se nastavljaju do kraja prijevoda, pa ćemo ih iznijeti kronološkim redom.

Still, Gretel, gräme dich nicht, ich werde uns schon helfen.

-Tiho budi, Marice, nemoj se žalostiti, već ću nešto smisliti.

¹ Naslov originala s kojeg se prevodi, kako se navodi na početku knjige, je izdanje „Kinder- und Hausmärchen“. Godina izdanja nije navedena.

² Poznato je da su Johannes Bolte i Jiří Polivka napisali monumentalno djelo pod naslovom „Anmerkungen zu den Kindern- und Hausmärchen der Brüder Grimm“ (Bilješke uz dječje i kućne bajke braće Grimm). Na jednom će mjestu Bolte kazati da je za bogatu, ali u Njemačkoj slabo poznatu narodnu književnost slavenskih plemena, pridobio svoga istomišljenika, iskusnog slavistu Georga (Jiří) Polivku iz Praga za zajednički zadatak, a taj je bio konzultirati narodnu predaju iz jugoistočne i istočne Europe, Kavkaza i centralne Azije ukoliko je ova prevedena na slavenske jezike. Da je njihova suradnja bila plodna rječito govori činjenica da je od 1913. do 1932. objavljeno ukupno pet svezaka gore spomenutog djela. Veliku je ulogu odigrao u svemu Hermann Grimm, sin Wilhelma Grimma, koji je Bolteu još 1888. godine predao bilješke svoga oca i strica, a one su se odnosile na bajke koje su ovi sakupili, oblikovali i objavili. Johannes Bolte kasnije je napisao i bilješke za knjigu Wilibalda von Schuleburga pod naslovom „Wendisches Volkstum in Sage, Brauch und Sitte“, objavljenu 1934. godine. Ovaj samouki, ali priznati etnolog zapisao je, među ostalim, i dvadeset bajki od kojih se njih dvanaest, pod istim ili drugim imenom, mogu naći u zbirci braće Grimm. Među njima je i priča o Ivici i Marici koja se u donjolužičkom narodu, s kojim je ovaj znanstvenik živio tri godine i istraživao, naziva „Janko i Marika“ i koja se ponešto razlikuje od one koju su nam ostavila braća Grimm. Zanimljivo je da ona ima i svoj dodatak tj. drugačiji završetak. Možda se uistinu radilo o istinitom događaju koji se dogodio davno, a narodna usta ga prenosila dalje. I danas smo svjedoci slučajeva da roditelji zbog neimaštine i nebrige napuštaju svoju djecu. Da se u sve to umiješala vještica malo je moguće. Zbog čega sve ovo spominjemo? Bajka o Ivici i Marici najvjerojatnije je slavenskog porijekla kao, uostalom, i mnoge druge iz opsežne zbirke braće Grimm, i trebalo bi nam to nešto značiti. To je još jedan razlog više da prevoditeljskom zadatku pristupimo veoma odgovorno, znalčki i pripremljeno.

Budući da čitatelj zna da je Marica gorko plakala mogla se izbjeći ova nespretnost i umjesto „Tiho budi, Marice“ prevesti „Ne plači, Marice!“ ili „Smiri se, Marice!“

Da habt ihr etwas für den Mittag, aber eßts nicht vorher auf, weiter kreigt ihr nichts.

Evo vam, da imate nešto za objed, ali nemojte to odmah pojesti, jer ništa više nećete dobiti.

Usuđujem se primjetiti da bi puno bolje zvučalo ovo:

Evo vam nešto za užinu, ali nemojte to odmah pojesti, jer to vam je sve (što imate).

Als sie ein Weilchen gegangen waren, stand Hänsel still und guckte nach dem Haus zurück und tat das wieder und immer wieder.

Nakon što su neko vrijeme tako išli, zaustavi se Ivica i pogleda prema kući, i činio je tako opet i opet.

Uvjetno rečeno, prijevod je točan, jer smisao rečenice nije izmijenjen, ali ipak nismo i ne smijemo biti zadovoljni. Evo jednog od mogućih rješenja „problematičnoga“ mjesta:

Već nakon nekoliko koraka Ivica se zaustavi i osvrne za kućom. Činio je to svako malo.

Ach Vater, sagte Hänsel, ich sehe nach meinem weißen Kätzchen, das sitzt oben auf dem Dach und will mir Ade sagen.

Ah, oče - odvrati Ivica –gledam svoje bijelo mače koje tamo sjedi na krovu i želi mi reći zbogom.

I ovdje se potkrala mala nespretnost. Umjesto „koje tamo sjedi na krovu“ treba stajati „koje sjedi tamo na krovu“, a umjesto „i želi mi reći zbogom“ puno ljepše zvuči „i želi me pozdraviti“.

Hänsel aber hatte nicht nach dem Kätzchen gesehen, sondern immer einen von den blanken Kieselsteinen aus seiner Tasche auf den Weg geworfen.

No Ivica nije gledao za mačetom nego bi svaki put kad bi se okrenuo bacio na stazu bijeli oblutak iz džepa.

Bijel,-a,-o nije primarno značenje riječi *blank*, pa u prijevodu treba stajati „sjajni oblutak“ Trebalo se sjetiti izraza *blitz und blank!* A zar se i riječ „mačetom“ ne bi mogla pogrešno razumijeti?! Potrebno ju je samo malo drugačije naglasiti i od male mačke ispadne mačeta. Iako je sve ostalo korektno prevedeno, ipak bi cijeli rečenični sklop čitatelju bolje zazvučao ovako:

No Ivica se nije osvrtao za mačićem već je, svaki put kada bi se okrenuo, iz džepa vadio jedan sjajni oblutak i bacao ga za sobom.

Nun sammelt Holz, Kinder, ich will ein Feuer anmachen, damit ihr nicht friert.

Sakupite malo drva, djeco, pa ću naložiti vatru da se ne smrznete.

Frieren ne znači „smrznuti se“ već „zebsti“, pa je kraj rečenice mogao glasiti „da vam ne bude hladno“ ili „da vam bude toplije“.

Hänsel und Gretel trugen Reisig zusammen, einen kleinen Berg.

Ivica i Marica doniješe triješća, cijelo malo brdo.

Koje je glagolsko vrijeme „doniješe“?! Tako bismo mogli npr. kazati „poniješe“ (gl. ponijeti) umjesto „ponesoše“! Ni rečenica kao cjelina nije vješto prevedena. Prirodnije bi bilo: Ivica i Marica nakupiše triješća i načiniše od njega veliku hrpu.

Und weil sie die Schläge der Holzaxt hörten, so glaubten sie, ihr Vater wäre in der Nähe.

A kako su stalno čuli udarce sjekire, vjerovali su da je njihov otac u blizini.

Na prvi pogled se čini da je prijevod korektan, ali se u njemu javlja riječ „stalno“ koje nema u originalnom tekstu. U njemu je sjekira drvena, ali ne i u prijevodu.

Es war aber nicht der Holzaxt, es war ein Ast, den er an einen dürren Baum gebunden hatte, und den der Wind hin- und herschlug.

No to, zapravo, nije bila sjekira nego grana koju je njihov otac zavezao za šuplje stablo, a vjetar je njome udarao.

I ovdje je naoko sve u najboljem redu. Naš jezik posjeduje jedan izraz koji bi ovdje bio od pomoći, a *dürr* znači prvenstveno suh, -a, -o, a. Šuplje stablo ne mora biti neminovno i suho, osušeno, uginulo i sl. Umjesto „zavezao“ bolje je kazati „pričvrstio“. Nije dovoljno reći „vjetar je njome udarao“. Zapitat ćemo se u što je njome udarao. Stoga je bolje kazati „vjetar ju je bacao tamo-amo“ što, uostalom, odgovara intenciji sastavljača bajke. Stoga je i upotrijebio glagol *hin-und herschlagen*.

Und als der volle Mond aufgestiegen war, so nahm Hänsel sein Schwesterchen an der Hand und ging Kieselsteinen nach, die

schimmerten wie neu geschlagene Bautzen und zeigten ihnen den Weg.

I zbilja, kad se pun Mjesec uzdigao na nebu, uze Ivica sestricu za ruku pa podoše tragom kamenčića koji su svjetlucali poput sjajnih kovanica i pokazivali im put.

Umjesto „zbilja“, koje ovdje uopće nije potrebno, bolje zvuči „zaista“. K tome su kamenčići svjetlucali poput tek iskovanih novčića, što odgovara originalu i ljepše zvuči. Rečenica je mogla započeti i ovako: I kad se na nebu pojavio pun Mjesec...

Der Vater aber freute sich, denn es war ihm zu Herzen gegangen, daß er sie so allein zurückgelassen hatte.

No otac se istinski razveselio jer mu je bilo teško pri srcu što ih je tako same ostavio u šumi.

Ovdje je ubačena riječ „istinski“, iako je u originalnom tekstu nema. Bolje je umetnuti jednu ličnu zamjenicu, pa ćemo dočarati bliskost i toplinu odnosa između oca i djece:

Otac im se ipak obradovao jer mu je teško palo što ih je onako same ostavio u šumi.

Nicht lange danach war wieder Not in allen Ecken, und die Kinder hörten, wie die Mutter nachts im Bette zu dem Vater sprach 'alles ist wieder aufgezehrt, wir haben noch einen halben Laib Brot, hernach hat das Lied ein Ende'

Nije mnogo vremena prošlo i opet je zavladala nužda i nestašica te su djeca čula kako maćeha u postelji govori ocu: opet smo sve potrošili, imamo još pola kruha i nako toga pjesmi je kraj.

Iz prijevoda ne razaznajemo da se to zbivalo noću. Da bi se izbjegla proizvoljna rješenja trebalo se malo više potruditi. Moglo je to glasiti ovako: Nedugo zatim u kući je opet zavladala bijeda te su djeca noću čula majku, kako se u postelji obraća ocu ovim riječima: Pojeli smo sve. Imamo još pola pogače kruha, a nakon toga priči je kraj.

Dem Mann fiels schwer aufs Herz und der dachte 'es wäre besser, daß du den letzten Bissen mit deinen Kindern teilst.'

Čovjeku bijaše teško oko srca. Mislio je: „Bolje bi mi bilo da i posljednji zalogaj kruha podijelim sa svojom djecom“.

Možda bi se i kardiolog bolje izrazio! Može se kazati „Čovjeku je to teško palo na srce“ ili „Čovjeku je bilo teško pri duši“ ili „Čovjeka je boljela duša“ i sl. Uostalom, ovdje je nepoterban

upravni govor. Trebalo je zadržati unutarnji monolog, i prevesti ovako: Mislio je sam u sebi, bolje bi ti bilo da posljednji zalogaj kruha podijeliš sa svojom djecom.

Auf dem Wege nach dem Wald bröckelte es Hänsel in der Tasche, stand oft still und warf ein Bröcklein auf die Erde.

Idući kroz šumu Ivica je drobio svoj kruh u džepu te se često zaustavljao i bacao mrvice na zemlju.

Možda za nijansu bolje zvuči ovo: Idući prema šumi Ivica je mrvio kruh u džepu, često zastajkivao i bacao po putu mrvicu po mrvicu.

Hänsel aber warf nach u nach alle Bröcklein auf den Weg.

No Ivica je i dalje bacao mrvice kruha po putu.

Kako bi se postigao onaj za bajke specifičan ritam kazivanja vjerojatno bolje zvuči ovo:

No Ivica je malo po malo bacio sve mrvice po putu. Ili: No Ivica je bacao mrvice po putu, jednu za drugom, dok nije ispraznio džep.

Die Frau führte die Kinder noch tiefer in den Wald, wo sie ihr Lebtag noch nicht gewesen waren.

Žena je odvela djecu dublje u šumu, na mjesto gdje još nikad nisu bili.

Nije netočno, ali je nekako „suhoparno“. Zašto zaobići imenicu *Lebtag*?! Kažimo stoga: Žena je povela djecu još dublje u šumu, tamo gdje u svom životu još nikad nisu bila.

Bleibt nur da sitzen, ihr Kinder, und wenn ihr müde sind, könnt ihr ein wenig schlafen.

Samo ostanite ovdje sjediti, djeco. Ako ste umorni, možete malo odspavati.

Opet se prevodi doslovno, pa ispada da nam je hrvatski strani jezik! Nigdje ne piše da se riječ *nur* (samo) uvijek treba prevoditi. Ta riječ je ovdje neka vrsta „pomagala“ koja sugovorniku ulijeva pouzdanje, sigurnost i sl. Ni riječ *bleibt* ne treba prevoditi, a ako smo je odlučili prevesti, onda treba paziti na red riječi. Druga rečenica bi trebala glasiti ovako: Ako se umorite (Ili: Ako osjetite umor) možete malo prileći.

Als es Mittag war, teilte Gretel ihr Brot mit Hänsel, der sein Stück auf den Weg gestreut hatte.

Kad je bilo podne, podijeli Marica svoj kruh s Ivicom koji je svoj komadić kruha rasuo po putu.

Ivica nije rasuo svoj kruh po putu! To bi značilo da ga je odjednom istresao na zemlju, što nije istina. On ga je skoro u pravilnim vremenskim razmacima prosipao ili bacao po putu. U bajci bi možda bolje bilo kazati „Kad je došlo podne“ nego „Kad je bilo podne“, iako se time u blagoj mjeri odstupa od originalnog teksta.

Und weil sie so müde waren, daß die Beine sie nicht tragen wollten, so legten sie sich unter einen Baum und schliefen ein.

I kako su bili toliko umorni da ih noge nisu htjele nositi, legli su pod neko stablo i zaspali.

Doslovno prevedeno, dok u našem jeziku postoji toliko slikovitih izraza koji to mogu dočarati. Zašto ih noge ne bi htjele nositi?! Što su im njihovi vlasnici skrivili?! Bolje je kazati da su bili toliko umorni da su im koljena klecala ili da su jedva stajali na nogama i sl.

Hänsel reichte in die Höhe und brach sich ein wenig vom Dach, um zu versuchen, wie es schmeckte, und Gretel stellte sich an die Scheibe und knuperte daran. Da rief eine feine Stimme aus der Stube aus.

-Ivica posegne uvis i odlomi komadić krova da kuša kakav mu je okus, a Marica je stala uz prozor i počela griskati. Tada se začuo tanak glas iz kućice.

U hrvatskom jeziku se može posegnuti za nečim, ali ne i posegnuti uvis! Shodno tome Ivica je trebao posegnuti za komadićem krova ili, još bolje, podići ruku i odlomiti komadić krova. Marica je vjerojatno grickala staklo, a prije toga je morala odlomiti komadić. Ne ulazimo u detalje jer je u bajci sve moguće, ali u hrvatskom jeziku nije moguće nešto griskati. Vještica se javila tihim, prijetvornim glasom iz sobička, a ne tankim glasom iz kućice kako nam to prijevod priopćava.

Knuper, knuper, kneischen, wer knupert an meinem Häuschen?

-Sladak prozor, hrskav krov, tko to gricka sad moj dom?

„Krov“ i „dom“ se ne rimuju tako dobro kao *kneischen* und *Häuschen*, premda se i ove dvije njemačke riječi ne rimuju u potpunosti. Ove je stihove navodno izmislila Wilhelmova djevojka i buduća žena od koje je on ovu bajku čuo prvi put.

Stihovi se mogu prevesti i ovako: Tko to gricka, krcka, buši i kućicu moju ruši? Ili: Tko to gricka, krcka i škrguće i trese zidove moje kuće?

Der Wind, der Wind, das himmlische Kind.

-To vjetriću objed treba, on je gladno dijete neba.

Rekli bismo da je vjetar prije nestašan nego gladan, pa stoga predlažemo ovo:

To se vjetar poigrava, dijete s neba dodijava.

Hänsel, dem das Dach sehr gut schmeckte...

Ivica kojemu je krov vrlo dobro prijao...

Ovo nas podsjeća na ocjene. Kod Nijemaca je ocjena „sehr gut“ najviša ocjena, a ima ih ukupno šest. Stoga ju treba prevesti riječju „odlično“ ili, u lvičinom slučaju, „izvrsno“, a nikako „vrlo dobro“. Ako to ipak želimo učiniti, onda se trebamo odlučiti za riječi „jako dobro“.

Die alte wackelte mit dem Kopfe.

Starica je odmahнула glavom.

Ne, starica nije odmahнула glavom, ona je vrtjela glavom.

Wenn eins in ihre Gewalt kam, so machte sie es tot, kochte es und aß es, und das war ihr ein Festtag.

Kad bi se domogla djeteta, ubila bi ga, skuhala i pojela, i to bi joj bila bila prava svečanost.

Umjesto „ubila“ bolje zvuči „usmrtila“, a to je ujedno bliže originalu. Umjesto „svečanost“ bolje je kazati „svetkovina“ ili „praznik“.

Sie haben eine feine Witterung wie die Tiere, und merken, wenn Menschen herankommen.

Njuh im je dobar poput životinjskog, te osjećaju kad im se približavaju ljudi.

Nije netočno, pa ipak je bolje kazati da im je (vješticama) njuh izoštren poput životinjskog i da istom osjete kad im se približavaju ljudi.

Die habe ich, die sollen mir nicht wieder entwischen.

Ovi su moji. Više mi neće umaknuti.

Evo prijedloga koji ne mora neminovno biti bolji od gornjeg prijevoda:

Ove ću ščepati, ne bi mi smjeli izmigoljiti. Ili: Sad vas imam, nećete mi umaknuti.

Steh auf, Faulenzerin!

Ustaj, neradnice!

Djevojčici se ne kaže da je neradnica. Ako je već moramo ukoriti, onda ćemo joj kazati da je ljenčuga ili ljenivica.

Frümmorgens...

Rano slijedećeg jutra...

Bolje je kazati: Sutradan, u ranu zoru...

Er mochte schreien, wie er wollte, es half ihm nichts.

Ivica je mogao vikati koliko je htio, ništa mu nije pomoglo.

Prijedlog: Vikao ne vikao, ništa mu to neće pomoći. Derao se ili ne, ništa mu to nije moglo pomoći.

Dann ging sie zu Gretel und rüttelte sie wach und rief.

Tada je otišla do Marice, protresla je i povikala.

Marica nije ni madrac ni jastuk, da bi je netko protresao! Bolje je kazati: Vještica je Maricu prodrmusala i probudila iz sna. Ili: Vještica je Maricu grubo probudila iz sna.

Der sitzt draußen im Stall und soll fett werden.

On sjedi vani u izbi i treba ga udebljati.

Može li se doista nekoga udebljati?! Da li je to prelazni glagol kao su što su to glagoli čitati, tući, gledati, pisati itd? Osim toga Ivica nije boravio u izbi nego u štali ili nečemu što je nalik njoj.

Gretel fing an bitterlich zu weinen.

Marica je briznula u gorak plač.

Zar nije jednostavnije i logičnije kazati „gorko zaplakala“?!

Die Alte verwunderte sich, daß er nicht fett werden wollte.

Starica se čudila što dječak ne postaje nimalo deblji.

Opet ne razumijemo sva značenja i funkcije pomoćnog glagola „werden“. Stoga je bolje kazati „što se dječak nije udebljao“ ili „što dječak nije dobio na težini“.

Sparr nur dein Gebläre, sagte die Alte, es hilft dir alles nicht.

Možeš si poštedjeti tu dernjavu, rekla je starica, Ionako ti ništa ne pomaže.

Ni ovo nije hrvatski jezik, pa ćemo to istom pokušati ispraviti: Badava cmizdriš, ništa ti to neće pomoći.

Sie stieß das arme Gretel zu dem Backofen, aus dem die Feuerflammen schon herausschlügen.

I vještica odgura jednu Maricu do peći iz koje su već lizali plamenovi.

Postoji izraz plameni jezičci, ali kazati da plamen može lizati, a ne kažemo što, potpuno je besmisleno. Prosudite i sami!

Kriech hinein!

Ulazi!

Kriechen znači „puzati“, pa bi trebalo kazati: Uspuži se unutra! Ili: Pogni glavu i uvuci se unutra!

Da fing sie an zu heulen, ganz grauselig. Die gottlose Hexe mußte elendiglich verbrennen.

Počela je jezivo urlikati. I bezbožna je vještica bijedno izgorjela.

Bolje je kazati: Počela je zapomagati i to tako da ti se krv u žilama sledi. I nevjerna je vještica morala bijedno skončati u vatri.

Gretel lief schnurrstracks zu Hänsel.

Marica otrči do Ivice.

Što je s rječju *schnurrstracks*?! Ako baš nismo sigurni što ona znači mogli smo shvatiti iz konteksta ili se pokušati prisjetiti nekog izraza, poslovice i sl. u kojima se ta riječ ili bar dio nje javlja. I razgovorni hrvatski jezik ima u sebi još uvijek popriličan broj germanizama kojima se ljudi, ponajviše u sjevernom dijelu naše zemlje, služe svakodnevno, a da toga nisu ni svjesni.

Prijevod bi trebao glasiti: Marica je otrčala pravo (ili: ravno) k Ivici.

Wie sind sie sich gefreut, sind sich um den Hals gefallen, sind herumgesprungen und haben sich geküßt!

Kako su se veselili! Pali su jedno drugome oko vrata, skakali i ljubili se.

Na ovom bi mjestu dobrodošla riječ „samo“, ali nije upotrijebljena, iako je trebalo pojačati dojam, podcrtati ono što je rečeno. Uostalom, tu je i uskličnik! I to na kraju rečenice, što znači da se odnosi na sve ono što je njome rečeno.

Stoga s punim pravom možemo predložiti ovaj prijevod:

Kako su se samo radovali, poletjeli jedno drugom u zagrljaj, skakali unaokolo i ljubili jedan drugoga!

... und steckte in seine Tasche, was hineinwollte.

... i natrpa džepove koliko god je stalo.

Radi se o dragom kamenju koje je Ivica tiskao hrpimice u svoje džepove. Umjesto „koliko god je stalo“ bolje je kazati „koliko god je moglo stati“.

Als sie aber ein paar Stunden gegangen waren, gelangten sie an ein großes Wasser.

Nakon nekoliko sati hoda stigoše do neke velike vode.

Riječ „voda“ nije pogrešna, pa ipak nešto nedostaje. Možda bi trebalo kazati ovako: Nakon što su nekoliko sati hodali, dospješe do jedne velike vodene površine (ili: ... stigoše do neke vode kojoj se nije vidio kraj)

Hier fährt kein Schiffchen.

Ni broda tu nema nikakvoga.

Naša Marica bi se mogla ljepše izraziti. Npr. ovako: Tu nema ni čamčića! Ne vidim nigdje čamčića!

Da rief sie.

Tad oboje povikaše.

Braća Grimm su htjela da poviče Marica, a ne oboje.

Entchen, Entchen, da steht Greten und Hänsel, kein Steg und keine Brücke, nimm uns auf deinen weißen Rücken.

Patkice, patkice, nema gaza, mosta nema, uzmi nas na leđa bijela.

Pokušat ćemo biti bolji, pa ćemo kazati:

Patko, patkice, evo tebi Ivica i Marice, nigdje gaza, mosta nadaleko, na leđima nas svojim bijelim sad prenesi prijeko.

Da finhen sie an zu laufen, stürzten in die Stube hinein, fielen ihrem vater um den Hals.

Potrčali su, uletjeli u sobicu i bacili se ocu oko vrata.

Ivica i Marica nisu ptičice, a baciti se nekome oko vrata baš nije odgovarajući izraz! Kažimo to ovako: Potrčali su, nahrupili u sobu i bacili se ocu u zagrljaj.

...Hänsel warf eine Handvoll nach der anderen aus seiner Tasche dazu.

... a Ivica je iz džepa izvadio pregršt dragulja.

... a Ivica je iz džepa vadio pregršt po pregršt dragog kamenja.

Da hatten alle Sorgen ein Ende und sie lebten in lauter Freude zusammen.

Time je svim brigama došao kraj, pa su dalje zajedno živjeli u veselju i radosti.

Možda bi drugi dio rečenice bolje zvučao ovako: ...i oni su nastavili zajednički život ispunjen radošću.

Mein Märchen ist aus, dort läuft eine Maus, wer sie fängt, darf sich eine große große Pelzkappe machen.

Gotova je priča, tamo vidim miša, tko ga uhvati, smije od njega napraviti veliku, veliku krznenu kapu.

Ovim je riječima bajka završila, pa iako je to samo igra riječi koja nam omogućava da predahnemo i oprostimo se od nje, ipak se trebalo potruditi više oko njihova prijevoda. Prije svega je trebalo pripaziti na rimu. Naš je prijevod malo drugačiji:

Gotova je bajčica, tamo trči mišica, tko je uhvati u stupicu, nek napravi od nje veliku veliku šubaricu.

Ovo je očiti primjer da danas svatko tko govori engleski, njemački i druge strane jezike misli da zna prevoditi i da je to lako. Prevođenje je dar, kazala je Maja Tančik, voditeljica Službe za prijevode HRT-a.³

Da je ovo također jedan od primjera da danas ne čitamo svi iste bajke i da nedostaje poveznica, mišljenja je i Wolfgang Mieder, profesor germanistike i etnologije na sveučilištu u Vermontu koji je u rujnu prošle godine, u bavarskom Volkachu kod Würzburga, primio Europsku nagradu za istraživanje i očuvanje bajki. Njega veoma brine njihovo prenošenje i prihvaćanje u današnje vrijeme, u tzv. digitalno doba u kojem se promijenio način i brzina komunikacije kada se priče i bajke sve više konzumiraju putem audiovizualnih medija.

Patkica, koja već samim svojim spomenom u nama budi nježnost, sretno je prevezla Ivicu i Maricu na drugu obalu, ali smo se mi, čitatelji, već na početku čitanja „utopili“. A da nam se to

³ *Jutarnji list*, 19. svibnja 2012. (Magazin, str. 35).

opet ne dogodi dužni smo poraditi na tome da to spriječimo. I slabašna leđa patkice bismo time možda rasteretili.

LOST TRANSLATION

**Little duck, little duck, carry us across, to the other shore,
but be careful, so that we don't get drowned!**

(Summary)

In this article the translation of one of the most popular fairy tales written by Grimm Brothers is being analysed. This responsible, delicate and demanding task has been entrusted to irresponsible person who not only does not know the language well enough to translate from it, and who doesn't respect the person of the writer – or the composer, whatever – and his intention, but who also doesn't get along with the use of his mother tongue. Therefore, this translation is not the translation. The reader feels like a prince from a fairy tale in which they hide from him a girl he fell in love with and where her stepmother imputes her ugly daughters to him. The reader is deceived. He was denied an unique experience he was expecting and looking forward to. The wild illustrations contributed to this, too, like weeds that covered huge space and suffocated already lifeless text which is only a pale shadow of the original text.

Key words: lost translation, irresponsible translator, deceived reader